

NAZAR ESHONQUL HIKOYALARIDA QO'LLANILGAN FRAZEMALARNING MA'NOVIY XUSUSIYATLARI

Ruxshona Qahramonova

Xalqaro innovatsion universitet talabasi

Shoira Islomova

Xalqaro innovatsion universitet o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek yozuvchisi Nazar Eshonqul hikoyalarida qo'llanilgan frazemalarning ma'noviy xususiyatlari tahlil qilinadi. Frazemalar asarning badiiy uslubini boyitish, milliy madaniyat va xalq dunyoqarashini ifodalash, personajlarning ichki dunyosini ochishda muhim vosita sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, frazemalarning axloqiy va tarbiyaviy nasihat funksiyasi, tilning barqarorligi va yodda qoluvchanligini ta'minlashdagi roli ham o'rganiladi. Maqola Nazar Eshonqul ijodidagi frazemalarning adabiyotimizda tutgan o'rni va ma'naviy-estetik ahamiyatini yoritishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Nazar Eshonqul, frazema, hikoya, ma'noviy xususiyat, milliy madaniyat, badiiy uslub, o'zbek adabiyoti, axloqiy nasihat, til barqarorligi, xalq dunyoqarashi.

Abstract: This article analyzes the semantic features of phraseological units used in the stories of the Uzbek writer Nazar Eshonqul. Phraseological units are considered an important tool for enriching the artistic style, reflecting the national culture and worldview, and revealing the inner world of characters. The article also explores the function of phraseological units as moral and educational advice, their role in maintaining language stability and text memorability. The study highlights the place of phraseological units in Nazar Eshonqul's works and their spiritual and aesthetic significance in Uzbek literature.

Keywords: Nazar Eshonqul, phraseological units, story, semantic features, national culture, artistic style, Uzbek literature, moral advice, language stability, worldview.

Adabiyotda frazema tushunchasi so'zlarning o'zaro mustahkam bog'langan, lekin ularning umumiy ma'nosi alohida so'zlar ma'nosidan farqli bo'lgan barqaror ifodalarni anglatadi. Frazemalar xalq tilining boyligi, undagi milliy falsafa va hayotiy tajribaning ko'zgusidir. Milliy badiiy asarlarda, jumladan, o'zbek yozuvchisi Nazar Eshonqulning hikoyalarida frazemalar o'ziga xos ma'naviy, estetik va ifodaviy xususiyatlarga ega bo'lib, asarning ruhini, xarakterlarini va asosiy g'oyalarini yoritishda muhim vosita hisoblanadi.

Milliy madaniyat va xalq dunyoqarashining ifodasi. Nazar Eshonqul asarlarida frazemalar ko'pincha xalq og'zaki ijodining mahsuli sifatida milliy madaniyatning aynan o'ziga xos qirralarini aks ettiradi. Masalan, “qalbni so'llatmoq”, “yuragi ko'r bo'lmoq”, “og'irini yelkasiga olmoq” kabi iboralar qahramonlarning ichki holatini ifodalashda xalqning hayotiy tajribasi va dunyoqarashini yoritadi. Bu frazemalar orqali muallif o'zbek xalqining ma'naviy qadriyatlari, axloqiy prinsiplari va hayotiy tamoyillarini o'quvchiga yaqinlashtiradi.

Hikoyaning badiiy uslubini boyitish va mazmunni chuqurlashtirish. Frazemalar qisqa va aniq ifoda vositasi sifatida o'quvchida kuchli tasviriy tasavvur uyg'otadi. Nazar Eshonqul hikoyalarida frazemalarning badiiy uslubdagi o'rni beqiyosdir. Ular voqealarning ichki mohiyatini yoritishda, kayfiyatni oshirishda, voqealar zanjirini yanada jonli va tabiiy qilib berishda yordam beradi. Masalan, qahramonning duch kelgan muammolari yoki ichki kechinmalarini frazema orqali ifodalash uni o'quvchiga yanada yaqinlashtiradi, voqealar bilan hamdardlik tuyg'usini uyg'otadi.

Personajlarning xarakterini ochishda frazemalarning roli. Frazemalar orqali qahramonlarning ichki dunyosi, ruhiy holati va xarakteri yanada aniqroq va ta'sirchan tarzda ko'rsatiladi. Nazar Eshonqul hikoyalarida qahramonlar gaplashishida, ularning fikr va his-tuyg'ularini ifodalashda frazemalardan keng foydalaniladi. Masalan, “ko'zidan yosh to'kmoq”, “yuragi siqilmoq”, “og'zini ocholmaslik” kabi frazemalar personajlarning hissiyotlarini aniq va sodda tarzda yetkazadi. Bu esa o'quvchi uchun qahramonlarni tushunish va ular bilan bog'lanish imkonini oshiradi.

Axloqiy va tarbiyaviy nasihat sifatida frazemalar. Nazar Eshonqul hikoyalarida frazemalar ko'pincha xalq donoligidan olingan hayotiy nasihatlarini, axloqiy va ma'naviy qadriyatlarni ifodalashda xizmat qiladi. Masalan, “o'ziga o'zi do'st bo'l”, “qo'lga kiritganingni qadrlash”, “kamgina bo'lsa ham, ozodlik yaxshi” kabi frazemalar qahramonlar hayotidagi muhim saboqlarni o'quvchiga yetkazadi. Bu frazemalar yordamida muallif o'z asarida insonning ichki dunyosini tarbiyalash, uni axloqiy jihatdan yetuk inson qilib tarbiyalash maqsadida chuqur ma'naviy izohlar beradi.

Til barqarorligi va yodda qoluvchanligi. Frazemalar tilning barqarorlik, an'anaviylik xususiyatlarini saqlab qolishga yordam beradi. Nazar Eshonqul hikoyalarida frazemalarning ko'p ishlatilishi matnning yodda qoluvchanligini oshiradi. Ular hikoyaning uslubini shakllantirib, o'quvchini voqealarga yanada qiziqtiradi va ularning ta'sirini kuchaytiradi. Shu bois, frazemalar muallif uslubining ajralmas qismi sifatida hikoyaning ruhiy-tarixiy ohangini yaratishda muhim ahamiyatga ega.

O'zbek xalq tilining boyligi va o'ziga xosligi. Nazar Eshonqul hikoyalarida frazemalar o'zbek tilining o'ziga xos ifoda vositalaridan biri sifatida ko'rinadi. Frazemalar orqali tilning nafaqat badiiy, balki ma'naviy-estetik imkoniyatlari ham

namoyon bo'ladi. Ular tilni yanada boyitadi, so'zlashuvga tabiiylik va xalqona xushyoqishlik beradi. Bu frazemalar orqali yozuvchi milliy tilning tarixiy ildizlari va xalq og'zaki ijodining boy merosini asarga singdiradi.

Nazar Eshonqul hikoyalarida qo'llanilgan frazemalar o'zbek xalqining milliy madaniyati, axloqiy-ijtimoiy qadriyatlari va hayotiy tajribasini ifoda etishda muhim vosita hisoblanadi. Ular hikoyaning badiiy uslubini boyitadi, qahramonlarning xarakterini ochib beradi, o'quvchida hayotiy saboq va nasihat uyg'otadi. Shuningdek, frazemalar matnning til barqarorligini ta'minlab, uning yodda qolishini ta'minlaydi. Shu tariqa, frazemalar Nazar Eshonqul hikoyalarining ma'naviy-estetik poydevorini tashkil etadi va asarning o'zbek adabiyotidagi o'rnini yanada mustahkamlaydi.

Xulosa. Nazar Eshonqul hikoyalarida qo'llanilgan frazemalar asarning badiiy va ma'naviy qatlamlarini yoritishda g'oyat muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi. Mazkur frazemalar yozuvchining obraz yaratish mahoratini ko'rsatish bilan birga, xalqona ifoda vositalari orqali milliy madaniyat, xalq donishmandligi, axloqiy tamoyillar va hayotiy tajribaning badiiy in'ikosi sifatida xizmat qiladi. Frazemalar personajlarning ruhiy holatini, xarakterini ochishda, voqealar silsilasini tabiiy va ta'sirchan tarzda yetkazishda asosiy uslubiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, ular matnning yodda qoluvchanligini ta'minlab, asarning til va uslubiga xos barqarorlikni yaratadi. Maqolada ko'rib chiqilgan frazemalar orqali Nazar Eshonqul o'z asarlarida o'zbek xalqining milliy ruhiyatini, estetik qarashlarini va til boyligini chuqur badiiy tahlil asosida namoyon etadi. Demak, frazemalar yozuvchining badiiy uslubining ajralmas qismi bo'lib, ularning adabiy va tarbiyaviy ahamiyati yuqori darajada ekanligi tasdiqlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. A.Norbekova "Nazar Eshonqul hikoyalari uslubi. "Maymun yetaklagan odam" hikoyasi misolida" ilmiy maqola.
2. A.Ulug'ov "Adabiyotshunoslik nazariyasi". Darslik. Toshkent – 2017.
3. Dilmurod Quronov "Adabiyotshunoslikka kirish". Akademiknashr, Toshkent – 2018.
4. Nazar Eshonqul "Maymun yetaklagan odam". Toshkent – "Yangi asr avlodi" – 2004.
5. Nazar Eshonqulning "Maymun yetaklagan odam" hikoyasi tahlili" ilmiy maqola.